

สรุป อภิปรายผลและขอเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการในการดำเนินงาน
 ด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย อันได้แก่ ด้านการบริหาร และการวางแผน การผลิต
 บัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ จากข้อมูลเอกสารในลักษณะของการศึกษา
 เฉพาะราย ผลการวิจัยโดยสรุปเป็นดังนี้

การจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีที่มาจากคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้
 ชุดแรก โดยมีแนวคิดที่จะจัดตั้ง เป็นเพียงระดับวิทยาลัยก่อนแล้วจึงขยายเป็นมหาวิทยาลัย
 ภายหลัง ได้กำหนดที่ตั้งในเขตอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ต่อมาในสมัยคณะกรรมการ
 พัฒนาภาคใต้ชุดที่สองได้เปลี่ยนแนวคิดเป็นการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ซึ่งมีคณะวิชากระจาย
 อยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ และมีระบบการบริหารมหาวิทยาลัยอย่างไม่เป็น
 ส่วนราชการ ได้มีการดำเนินงานตามแนวคิดที่สองนี้ไปจนได้รับอนุมัติในหลักการจาก
 คณะกรรมการระดับอุดมศึกษา สภาการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนได้เตรียมงานทางด้าน
 หลักสูตรการศึกษา อาคารสถานที่ไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ พร้อมทั้งเริ่มรับนักศึกษาได้ในปี
 การศึกษา 2510 โดยกำหนดจะเปิดคณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นคณะแรกที่ศูนย์ของ
 มหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดไว้ที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ได้มีการตัดสินใจ
 เปลี่ยนแปลงแนวคิดในช่วงสุดท้ายของการเตรียมงาน กล่าวคือ ให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัย
 แบบเป็นส่วนราชการและเปลี่ยนสถานที่จัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ไปอยู่ที่ ตำบลคอกหงส์
 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และให้จัดตั้งคณะศึกษาศาสตร์แทน ในสถานที่ของ
 มหาวิทยาลัยที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ภายหลังการรับนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นนักศึกษารุ่นแรกในปีการศึกษา
 2510 และได้มีการประกาศพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในปี พ.ศ. 2511
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ มาโดยลำดับ คือ

1. พัฒนาการด้านการบริหารและการวางแผน

ทางด้านโครงสร้างการบริหาร เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับแรกและฉบับที่สอง กำหนดโครงสร้างการบริหารตามแบบของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งมีได้มีลักษณะ เป็นมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต เมื่อมหาวิทยาลัยมีการขยายตัวโดยจัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ขึ้นที่บึงคานี ทำให้มีลักษณะของสองวิทยาเขตชัดเจนขึ้น จึงได้มีการขอแก้ไขพระราชบัญญัติใหม่ให้เหมาะสมกับลักษณะของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับแก้ไขดังกล่าวในปี พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติฉบับใหม่ได้กำหนดการจัดองค์กรและการบริหารในระดับวิทยาเขตและระดับมหาวิทยาลัย แยกกันโดยชัดเจน

การดำเนินงานทางด้านบริหารระยะแรกเป็นการรวมศูนย์บริหารไว้ที่ส่วนกลาง ต่อมาได้กระจายการบริหารไปยังระดับวิทยาเขตมากขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งมีองค์กรบริหารอย่างเป็นทางการในระดับวิทยาเขตที่บึงคานี แต่ยังคงคิดค่าใช้จ่ายระเบียบของราชการหลายประการทำให้การมอบอำนาจทำได้ไม่มากเท่าที่ควร และมีปัญหาการบริหารงานที่ไม่สามารถแยกงานออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนระหว่างสำนักงานอธิการบดี กับสำนักงานวิทยาเขต ทำให้การบริหารงานตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่ (พ.ศ. 2522) ยังไม่บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้ รวมทั้งมีปัญหาค่าความขาดแคลนผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งด้วย

การดำเนินงานทางด้านวางแผน ได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ จนปัจจุบันมีหน่วยงานระดับกองรองรับ และลักษณะของการดำเนินงานมีการนำหลักวิชาและเทคนิคมาใช้เพิ่มขึ้น ปัญหาที่ยังคงเหลือคือการขาดความต่อเนื่องทางด้านวางแผน ทั้งในแง่ผู้รับผิดชอบ และการดำเนินงานตามแผน ขาดแผนหลักเพื่อเป็นแนวทางการขยายตัวในระยะยาวของทั้งสองวิทยาเขตและในขณะเดียวกันยังไม่มีการจัดทำแผนปฏิบัติการรายปีเพื่อเป็นแนวทางในการของงบประมาณและการดำเนินงาน

2. พัฒนาการในการดำเนินงานตามภารกิจด้านการผลิตบัณฑิต

มีขยายตัวจัดตั้งคณะวิชาและเปิดสาขาวิชาเพิ่มขึ้นโดยรวดเร็ว มีการจัดตั้งคณะวิชาในลักษณะที่แตกต่างจากที่เคยปฏิบัติมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาภูมิภาค เช่นการจัดตั้งคณะทรัพยากรธรรมชาติและคณะวิทยาการจัดการ เป็นต้น การจัดหลักสูตร เน้นที่วิชาการหรือวิชาชีพมากกว่า เพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาค้นอื่น ๆ

ของนักศึกษา การจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปมีปัญหาอันเนื่องมาจากการกำหนดนโยบายให้วิทยาเขตภาคใหญ่เปิดสอนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาเขตปัตตานีเปิดสอนทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณาจารย์มีจำนวนมากพอ แต่สัดส่วนคุณภาพของอาจารย์ยังต่ำกว่าเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย ทางด้านการรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการรับนักศึกษาจาก 14 จังหวัดภาคใต้เข้าศึกษาเพิ่มมากขึ้นมาโดยตลอดจนมีจำนวนที่นับถึงครั้งหนึ่งขอที่นั่งทั้งหมด พร้อมทั้งได้มีการปรับปรุงวิธีรับให้รัดกุมและอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนและผู้ปกครองมาโดยลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนในภาคใต้

3. พัฒนาการในการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัย

การดำเนินงานทางด้านการวิจัย เริ่มในปี พ.ศ. 2517 และได้รับการเอาใจใส่จริงจังในแผนพัฒนาในระยะที่ 4 งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นโครงการวิจัยเฉพาะสาขาวิชาและเฉพาะบุคคล มีโครงการวิจัย ลักษณะสหสาขาวิชาอยู่บ้าง แต่เป็นจำนวนน้อย เนื้อหาของการวิจัยส่วนใหญ่มุ่งประยุกต์ผลเพื่อการพัฒนา ยังไม่มีองค์กรส่วนกลางรับผิดชอบประสานงานวิจัย การสนับสนุนเงินวิจัย โครงการส่วนใหญ่ใช้เงินงบประมาณ แต่มีบางโครงการซึ่งเป็นโครงการใหญ่ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศ

4. พัฒนาการในการดำเนินงานทางภารกิจด้านบริการทางวิชาการ

แก่สังคม

มีพัฒนาการในการดำเนินงานทั้งในส่วนของโครงการ เฉพาะเรื่องระดับคณะและโครงการต่อเนื่องระยะยาว โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 คณะที่มีโครงการทางด้านนี้มาก ได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ในวิทยาเขตปัตตานี คณะทรัพยากรธรรมชาติ คณะแพทยศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์ ลักษณะของงานเป็นการให้บริการในสาขาวิชาที่ตนถนัด ยังไม่มีการดำเนินงานในลักษณะของโครงการผสมผสานขนาดใหญ่ โครงการต่อเนื่องที่ดำเนินการอยู่ได้แก่ สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง โครงการพัฒนาชุมชนเบ็ดเสร็จ โครงการศูนย์อาหารและโภชนาการภาคใต้ และโครงการส่งเสริมการเลี้ยงเพาะเลี้ยงแกะภาคใต้ เป็นต้น

5. พัฒนาการในด้านการดำเนินงานตามภารกิจด้านการทะนุบำรุงศิลป

วัฒนธรรม

มีการดำเนินงานทั้งทางด้านการสอน การวิจัยและการบริหาร แต่ ขอบข่ายการดำเนินงานจำกัดอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การดำเนินงาน เน้นที่ศิลปวัฒนธรรมของภาคใต้ตอนล่างและมีโครงการจะจัดตั้งเป็นศูนย์การศึกษา เกี่ยวกับ ภาคใต้ในอนาคต

อภิปรายผล

1. เนื่องจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีที่มาจากคณะกรรมการ พัฒนาภาคใต้ การเลือก ที่ตั้งศูนย์มหาวิทยาลัยที่จังหวัดปัตตานี และการกำหนดเปิดสอน คณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นคณะแรก รวมทั้งความต้องการที่จะกระจายคณะวิชาไปตาม จังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ เป็นเหตุผลทางด้านการพัฒนามากกว่าทางวิชาการ แม้ จะมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะเวลาต่อมา แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงหลังจากได้ ดำเนินงานไปแล้ว ส่วนใหญ่มีผลกระทบต่อการเตรียมความพร้อมและพัฒนาการของ มหาวิทยาลัยในช่วงระยะเวลาต่อมาเป็นอย่างมาก
2. พิจารณาจากพัฒนาการในการดำเนินงานตามภารกิจด้านต่าง ๆ ของ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อาจกล่าวได้ว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ทางด้านการกระจาย โอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาในภูมิภาคภาคใต้แล้วส่วนหนึ่ง จากวิธีการคัดเลือก นักศึกษาของมหาวิทยาลัย สำหรับวัตถุประสงค์ทางด้านการมีบทบาทในฐานะศูนย์กลาง ทางวิชาการในการพัฒนาภูมิภาค ยังมีอาจถือได้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ แม้มหาวิทยาลัย จะได้มีความพยายามและการแสดงออกทางด้านนี้หลายประการก็ตาม ทั้งนี้เพราะข้อจำกัด อันเนื่องมาจากความพร้อมทางด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย อาทิเช่นทางด้านบุคลากร การวางแผนและการบริหารมหาวิทยาลัย เป็นต้น
3. ในแง่ของการพัฒนาความชำนาญเฉพาะด้านของแต่ละวิทยาเขต มหาวิทยาลัยได้กำหนดเป็นนโยบายที่จะให้ทางวิทยาเขตปัตตานีดำเนินงานทางด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยทางภาคใหญ่จะมุ่งดำเนินงานทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี แต่ในทางปฏิบัตินอกจากจะไม่บังเกิดความชำนาญเฉพาะด้านดังกล่าว แล้ว ยังมีผลกระทบต่อการพัฒนาการของทางวิทยาเขตปัตตานี เนื่องจากข้อจำกัดทางด้าน

การขยายตัวและการไต่รับการ เอาใจใส่ดูแลสนับสนุนทางค่านทรพยากรอีกด้วย นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดช่องว่างในการพัฒนามันขิตของมหาวิทยาลัย

4. ปัญหาทางด้านการบริหารและการวางแผน ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาอันเนื่องมาจากกฎระเบียบต่าง ๆ ในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการระดับกรม ซึ่งคงจะเป็นปัญหาคคล้ายกับของมหาวิทยาลัยอื่น ปัญหาส่วนที่เพิ่มขึ้น เป็นปัญหาอันเนื่องมาจากลักษณะของการมีหลายวิทยาเขต ถึงแม้จะได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหาร โดยการขอแก้พระราชบัญญัติแล้วก็ตาม ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้เอื้อต่อการบริหารมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตอย่างแท้จริง และหากพิจารณาให้ลึกกลงไปถึงส่วนของการดำเนินงานทางด้านการบริหารในสภาพที่เป็นจริง ซึ่งยังมีองค์ประกอบอย่างอื่นอันเนื่องมาจากลักษณะของมหาวิทยาลัยภูมิภาค อันได้แก่ทางด้านความเป็นอยู่ ที่พักอาศัยและความปลอดภัย ซึ่งต้องลวนแต่ส่งผลกระทบต่อถึงการดำเนินงานภารกิจด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยด้วย แล้วจะเห็นว่ายังมีประเด็นที่เป็นปัญหาอยู่หลายประการ

5. ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีความสัมพันธ์กับชุมชนในแง่ของการบริหารและการบริการ กล่าวคือมีคณะกรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัย ที่ประกอบด้วยกรรมการส่วนใหญ่จากผู้นำท้องถิ่นในภาคใต้ และประธานของคณะกรรมการชุดนี้เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยตาม พระราชบัญญัติฉบับ 2522 ทางด้านการบริการชุมชน มหาวิทยาลัยได้ขยายบริการในขอบเขตที่กว้างขวางตามสมควร แต่ไม่พบหลักฐานว่าได้มีการประสานการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับการวางแผนพัฒนากำลังคนของภาคใต้ หรือแผนพัฒนาภาคใต้โดยส่วนรวม

6. ปัญหาเรื่องสัดส่วนคุณวุฒิของอาจารย์ต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งมหาวิทยาลัยพยายามดำเนินมาตรการเพิ่มวุฒิอาจารย์ โดยสนับสนุนให้มีโอกาสรับทุนไปศึกษาต่ออยู่แล้วนั้น การสนับสนุนในลักษณะดังกล่าวคงทำได้ในขอบเขตจำกัด และปัญหานี้จะยังคงมีอยู่หากมหาวิทยาลัยไม่สามารถหามาตรการจูงใจให้ผู้มีคุณวุฒิสูงอยู่ทำงานกับมหาวิทยาลัยได้ในระยะยาว เป็นความจำเป็นที่มหาวิทยาลัยจะต้องหาทางพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ของคณาจารย์ควบคู่ไปกับความพยายามเพิ่มวุฒิ ทั้งนี้โดยจะต้องกระทำโดยต่อเนื่องและจริงจัง โดยมีบุคคลหรือหน่วยงานรับผิดชอบดูแลอย่างเป็นทางการ จากการศึกษาดูงานการพัฒนาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เท่าที่ผ่านมายังไม่พบว่าได้มีการดำเนินการในลักษณะเช่นว่านี้

7. สภาพความขาดแคลน ผู้บริหารที่ คุณวุฒิ ความสามารถและประสบการณ์สูง นับว่ามีปรากฏตั้งแต่ระยะแรกเริ่มดำเนินงานของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ มีความจำเป็นของขอปืมตัวบุคลากรจากมหาวิทยาลัยอื่นมาดำรงตำแหน่งทางบริหารในทุกช่วงระยะเวลาจนถึงปัจจุบัน เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีการ เปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหารบ่อยครั้ง ขาดความต่อเนื่องทางการบริหารและขาดโอกาสที่จะพัฒนาคนรุ่นใหม่ขึ้นมารับช่วงการบริหารสืบทอดไป ปัญหาความขาดแคลนผู้บริหารจึงยังคงมีอยู่เช่นเดิม การเปลี่ยนแปลงวิธีการสรรหาผู้บริหาร เป็นการ เลือกตั้งหรือแต่งตั้งก็ตาม จึงยังคงไม่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางคานการบริหารมหาวิทยาลัยมากนัก

8. พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในช่วงระยะเวลาต่อไป คาดว่าจะเป็นช่วงระยะเวลาของการปรับปรุงสมรรถภาพภายในมากกว่าการขยายงาน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินการกิจการตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยได้โดยมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ในการนี้จำเป็นต้องมีการทบทวนพิจารณาวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยให้ชัดเจนเสียก่อนในเบื้องต้น ว่าต้องการจะให้มหาวิทยาลัยเติบโตไปในลักษณะเดียวกันกับมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ ในส่วนกลางหรือไม่ หรือต้องการที่จะให้เป็นมหาวิทยาลัยซึ่งมีลักษณะพิเศษเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาภูมิภาคโดยเฉพาะ

9. ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยควรจะได้มีการปรับปรุงระบบบริหารให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นโดยเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในลักษณะของมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตเช่นในปัจจุบัน หรืออาจจะต้องพัฒนาแยกออกเป็นสองมหาวิทยาลัย เพื่อให้มีความคล่องตัว และให้แต่ละแห่งมีโอกาสขยายตัวได้ทุกด้านตามวัตถุประสงค์ โดยอาจจะให้ทางภาคใหญ่รับผิดชอบดำเนินงานตามภารกิจสนับสนุนการพัฒนาภาคใต้ตอนบน และทางปัตตานีรับผิดชอบดำเนินการตามภารกิจสนับสนุนการพัฒนาภาคใต้ตอนล่าง โดยแยกจุดเน้นในการดำเนินการตามภารกิจที่แตกต่างกันตามลักษณะความต้องการของแต่ละพื้นที่

ขอเสนอแนะ :

1. มหาวิทยาลัยควรจะได้มีการทบทวนอย่างจริงจังบนพื้นฐานของข้อมูล และหลักฐานถึงผลดีและผลเสียของการอยู่ร่วมกันในลักษณะของมหาวิทยาลัยที่มีสอง วิทยาเขต เช่นปัจจุบัน
2. มหาวิทยาลัยควรจะได้จัดทำแผนแม่บท เพื่อเป็นแนวทางในการขยายตัว และการพัฒนาของแต่ละวิทยาเขตสำหรับอนาคตต่อไป โดยให้ทางวิทยาเขตปัตตานี ได้มีโอกาสเติบโตขยายตัวได้ตามสมควร
3. ควรจะได้มีการตกลงร่วมกันระหว่างสองวิทยาเขตถึงรูปแบบการ จัดหน่วยงานรองรับการบริหารของวิทยาเขตและมหาวิทยาลัย โดยคำนึงถึงความ เป็นไปได้ และประสิทธิภาพของการบริหารงาน
4. ควรจะได้มีการกำหนดแนวทางร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยภูมิภาค ทุกแห่ง และองค์กรบริหารส่วนกลางของรัฐถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยในแง่ของการ พัฒนาภูมิภาค
5. มหาวิทยาลัยควรจะมีนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนและส่งผลในการ ปฏิบัติสำหรับการดำเนินงานตามภารกิจทางด้านการวิจัยและการบริการทางวิชาการแก่ สังคม
6. มหาวิทยาลัยควรชลอการขยายตัวไว้ชั่วคราวหนึ่ง เพื่อเปิดโอกาส ให้สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานตามภารกิจทุกด้านให้บรรลุวัตถุประสงค์ เชิงคุณภาพอย่างแท้จริง
7. มหาวิทยาลัยควรจัดให้มีระบบการ เรียนการสอนที่สมบูรณ์ทั้งในสาขา วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในทั้งสองวิทยาเขต รวมทั้งจัดให้มี โครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ระหว่างวิทยาเขต
8. มหาวิทยาลัยควรจัดให้มีการ เรียนการสอนวิชาทางด้านศิลปวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาทุกคณะ รวมทั้งให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม ในวิทยาเขตภาคใหญ่เพิ่มมากขึ้นเป็นพิเศษ
9. มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนเงินทุนให้อาจารย์ทำวิจัยเชิงนโยบาย หรือเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

10. ควรกำหนดให้นโยบายการพัฒนาบุคลากร เป็นนโยบายหลักที่มีความสำคัญอันดับสูงในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

11. ควรจะได้มีการศึกษาศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งในภาคใต้ และความเป็นไปได้ที่จะระดมสรรพกำลัง เพื่อการพัฒนาภูมิภาค

12. ในขณะเดียวกัน ควรจะได้มีการศึกษาถึงความต้องการที่แท้จริงของภาคใต้ ในส่วนที่สถาบันการศึกษาเหล่านี้จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจตรงกันทั้งผู้ให้และผู้รับ

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย